

Wstęp

Tom drugi książki „Badanie polityki zagranicznej państwa” przenosi nas na grunt pozaeuropejskiego spojrzenia na pytania badawcze stawiane przed uczestnikami Konwencji Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych. Punktem odniesienia będą przykłady kształtowania tejże w Stanach Zjednoczonych, Ameryce Łacińskiej, wybranych państwach Azji Wschodniej i Bliskiego Wschodu. W każdym z przedstawionych artykułów znajdujemy odniesienie do teoretycznych aspektów spojrzenia na złożoność procesów kształtowania polityki zagranicznej oraz możliwości jej realizowania z uwzględnieniem warunków wewnętrznych, oraz środowiska międzynarodowego, w którym cele i strategia działania państw są weryfikowane. Autorzy sięgają po dorobek teoretyczny związany z badaniami procesów międzynarodowych naukowców amerykańskich, azjatyckich, latynoamerykańskich uzupełniając w ten sposób dwie podstawowe części dyskursu naukowego, czym w istocie jest polityka zagraniczna państwa i w jaki sposób ją badać.

Opracowanie rozpoczyna część dotycząca polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych. Stany Zjednoczone, jako mocarstwo światowe, są zaangażowane w różnym stopniu we wszystkich regionach świata. Różnorodne teksty zamieszczone w części czwartej drugiego tomu odzwierciedlają wielowymiarowość badań ich polityki zagranicznej na obszarach dyplomatycznym, militarnym i ekonomicznym. Dotyczy także wewnętrznych uwarunkowań podejmowanych działań.

Otwiera ją tekst profesora Andrzeja Mani poświęcony analizom wywiadu. Dokumenty te, przygotowywane przez wyspecjalizowane biura na podstawie informacji wywiadowczych, mają kluczowe znaczenie w kształtowaniu polityki zagranicznej USA. To z nich decydenci czerpią podstawowe informacje o sytuacji na świecie. Autor sygnalizuje, że zaawansowanie tej działalności dało początek tworzeniu się nowej dyscypliny naukowej „analitiky wywiadowczej”. Profesor Mania podkreśla wielką wartość tych źródeł także dla badań naukowych.

Rafał Wordliczek podejmuje temat kształtowania się interesu narodowego Stanów Zjednoczonych po 1989 r. Autor analizuje wpływ

na ten proces przełomowych wydarzeń, takich jak upadek ZSRR czy ataki terrorystyczne z II września 2001 r. Identyfikuje również instrumenty polityki zagranicznej stosowane przez amerykańskich decydentów po zakończeniu zimnej wojny, ilustrując swe rozważania konkretnymi przykładami. Doktor Wordliczek poświęca wiele uwagi charakterystycznemu dla zewnętrznych działań Stanów Zjednoczonych unilateralizmowi.

Anna Pruska przybliży Czytelnikom wewnętrzne uwarunkowania polityki zagranicznej na przykładzie sporu amerykańsko-szwajcarskiego na tle odmiennej interpretacji pojęcia tajemnicy bankowej. Autorka wyjaśnia genezę uchwalenia przez Kongres Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA), mającej na celu zapobieganie unikaniu płacenia podatków przez amerykańskich obywateli. Przedstawiając przebieg konfliktu, zastosowano model neopluralistycznego podejmowania decyzji.

Artykuł Marcina Fatalskiego dotyczy wyzwań modernizacji w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych. Autor przedstawia szerokie spektrum teoretyczne związane z tym pojęciem, badając przykłady stosowania jego założeń w polityce prezydentów amerykańskich w XX wieku. W tym kontekście bada uwarunkowania, przesłanki i bariery w realizacji wytyczonych celów.

Część druga przenosi rozważania nad polityką zagraniczną państwa na grunt Azji Wschodniej i w pewnym sensie uzupełnia część pierwszą. Nie sposób analizować współczesnych aspektów kształtowania polityki zagranicznej państw bez odniesienia jej do znaczenia regionu Azji i Pacyfiku we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Ten punkt odniesienia pojawia się w większości analizowanych przykładów. Zatem dwa mocarstwa Chin i Japonia są w tej części potraktowane w naturalny sposób priorytetowo.

Na uwagę zasługują rozważania Łukasza Gacka dotyczące dyplomacji energetycznej Chin, która stanowi ważny instrument ich polityki zagranicznej. Autor rozwija narrację wokół konstatacji, że dyplomacja energetyczna nie ogranicza się wyłącznie do przestrzeni bezpieczeństwa, ale stanowi podstawę rozwoju gospodarki państwa. Chiny realizując cele dyplomacji energetycznej, kładą nacisk głównie na kwestie zrównoważonego rozwoju, podnoszenia konkurencyjności rodzimych przedsiębiorstw podejmujących aktywność na rynkach zagranicznych oraz bezpieczeństwa dostaw energii. Zatem analiza polityki zagranicznej przeprowadzona w artykule jest ukierunkowana na przedstawienie głównych założeń dyplomacji energetycznej Chin, prowadzących do ugruntowania ich międzynarodowej pozycji ekonomicznej.

W artykule Roberta Jakimowicza omówione zostały najważniejsze zdaniem autora, elementy polityczne, gospodarcze i militarne

z punktu widzenia dwustronnych relacji dwóch gigantów: Chin i Stanów Zjednoczonych. Wśród najważniejszych aspektów politycznych profesor Jakimowicz omawia cztery kwestie: sprawę integracji Tajwanu z macierzą, rywalizację w regionie Azji Południowo-Wschodniej i Północno-Wschodniej, problem destabilizacji na Półwyspie Koreańskim oraz obecne stosunki chińsko-rosyjskie, które mogą być postrzegane jako budowanie przeciwwagi dla wpływów amerykańskich w skali regionalnej, jak i globalnej. Relacje gospodarcze analizowane są przez pryzmat wzrostu potęgi międzynarodowej Chin, natomiast część relacji militarnych autor rozpoczyna zwróceniem uwagi na strategię czterech misji przewodniczącego Hu Jin Tao w odniesieniu do zadań Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczą (ChALW).

Karol Żakowski swoją analizę polityki zagranicznej Japonii opiera na neoklasyczo-realistycznej teorii stosunków międzynarodowych. Bada jeden z jej wektorów – politykę wobec Korei Południowej z uwzględnieniem uwarunkowań międzynarodowych, jak i wewnętrznych państwowych.

Łukasz Fijałkowski podejmuje temat niesłusznie pomijany w polskim piśmiennictwie naukowych, Indonezja bowiem jest ważnym graczem międzynarodowym w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Kwestie bezpieczeństwa, które stanowią Podobnie jak prof. Żakowski, dr Fijałkowski zwraca uwagę na fakt, że uwarunkowania wewnętrzne w ogromnym stopniu wpływają na działania międzynarodowe tego kraju, a kwestia zarządzania tak zróżnicowanym organizmem politycznym często powoduje, iż polityka skierowana jest głównie do wewnątrz.

Wreszcie Ewa Trojnar tematem swoich rozważań czyni kierunki polityki zagranicznej Republiki Chińskiej na Tajwanie, której nadrzędnym celem jest zapewnienie sobie miejsca w systemie międzynarodowym, w sytuacji, gdy większość państw świata stopniowo zadeklarowała uznawanie Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL, Chiny) za jedynego reprezentanta narodu chińskiego. Autorka pokazuje ewolucję różnych strategii politycznych wdrażanych przez kolejne władze, ich wieloczynnikowy charakter na przestrzeni ostatnich dekad, kiedy był on realizowany przez władze w Tajpej.

Część trzecia niniejszego tomu zawiera artykuły, które są efektem badań dotyczących polityki zagranicznej państw Bliskiego Wschodu, Północnej Afryki i Tanzanii. Autorzy umiejętnie łączą w swych tekstach aspekty teoretyczne z aktualnymi zagadnieniami politycznymi. Jarosław Jarząbek poddał analizie politykę zagraniczną Islamskiej Republiki Iranu. Autor wykorzystał koncepcję sekurytyzacji do ukazania, w jaki sposób państwo to postrzega zagrożenia dla własnego

bezpieczeństwa oraz tworzy na tej podstawie strategię bezpieczeństwa narodowego.

Marcin Szydzisz, przedmiotem swoich dociekań uczynił aktualne aspekty polityki zagranicznej Izraela. W swoim tekście wskazuje, w jakim zakresie obecna sytuacja w regionie bliskowschodnim warunkuje relacje zewnętrzne państwa izraelskiego. Z kolei Kinga Smoleń skoncentrowała swoją uwagę na polityce zagranicznej Turcji. Głównym przedmiotem jej analizy są istotne zmiany w konceptualizowaniu oraz prowadzeniu polityki zagranicznej przez rząd AKP i prezydenta Recepta Erdogana wywołane przemianami w polityce regionalnej będącymi pokłosiem Arabskiej Wiosny. Agnieszka Krużewska przeanalizowała zakres relacji afgańsko-pakistańskich na początku XXI wieku. W swoim tekście wskazuje jakie interesy decydują o miejscu i roli, jaką zajmuje Afganistan w polityce zagranicznej Pakistanu. Tekst Rafała Ożarowskiego porusza problematykę polityki Libanu wobec Iranu. Jest to interesujące studium ukazujące model prowadzenia polityki zagranicznej przez państwo słabe w relacjach z jednym z mocarstw regionalnych. Wreszcie ostatni z tej serii tekst dotyczy mało zbadanego a przecież równie interesującego studium – Tanzanii. Rozważania Andrzeja Polusa dotyczą ciekawego przypadku przeobrażeń polityki zagranicznej Tanzanii, jej najważniejszych kierunków i kontekstów. Autor nakreśla obraz uwarunkowań ideologicznych, wewnętrznych i regionalnych, określających kształt polityki zagranicznej tego afrykańskiego państwa. W sposób wielopłaszczyznowy przedstawia wyznaczniki pozycji międzynarodowej Tanzanii, jej mocne i słabe strony na tle stosunków z państwami sąsiednimi.

Część czwarta, w skład której wchodzi trzy artykuły, poświęcona jest międzynarodowej roli państw Ameryki Łacińskiej. Od co najmniej dwóch dekad obserwujemy rosnącą aktywność Chin, Indii, Rosji i Iranu w Ameryce Łacińskiej, której efektem jest zmiana układu sił i osłabienie dotychczasowej pozycji Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej w regionie. Stanisław Kosmynka przygląda się stosunkom wenezuelsko-irańskim w okresie rządów prezydentów Hugo Chaveza i Nicolasa Maduro. Analizuje uwarunkowania zbliżenia, a następnie przedstawia bilans współpracy politycznej, gospodarczej i militarnej pomiędzy Iranem a Wenezuelą, a w szerszej perspektywie regionalnej – także z państwami rządzonymi przez „lewicę boliwariańską” – Boliwią, Ekwadorem i Nikaraguą.

Współcześnie rośnie również międzynarodowa aktywność państw Ameryki Łacińskiej pretendujących do roli mocarstwa regionalnego – Argentyna oraz tych, które za takie są już uznane i aspirujące do roli mocarstwa globalnego – Brazylia. Magdalena Lisińska bada

politykę zagraniczną Argentyny w okresie prezydentury Cristiny Fernández de Kirchner. Omawia uwarunkowania, cele i kierunki polityki zagranicznej tego państwa w erze rządów Kirchnerów oraz analizuje działania dyplomacji argentyńskiej na polu walki z międzynarodowymi instytucjami finansowymi i amerykańskimi funduszami hedgingowymi, nawiązywania i zacieśniania współpracy z Rosją i Iranem oraz konfliktu z Wielką Brytanią o Falklandy. *Wstęp*

Marta Jerzykowska ukazuje zarys priorytetów polityki zagranicznej Brazylii w kontekście poważnego kryzysu politycznego, którego doświadcza aktualnie to państwo. Autorka podejmuje refleksję nad oddziaływaniem problemów wewnętrznych na instrumenty prowadzenia polityki zagranicznej oraz realne możliwości osiągnięcia zakładanych celów. Przedstawia proces budowy pozycji międzynarodowej Brazylii w latach minionych oraz wpływ wyzwań o charakterze gospodarczym i politycznym na jej obecną sytuację regionalną i globalną.